

Mindezeknek a kérdéseknek a megfogalmazásához azonban el kell jutnunk előbb adig a felismerésig, hogy úrhajóban vagyunk; vagy bárhogyan is nevezzük.

Kádár Tibor olyan úton indult el, amelynek célja először is megérteni, hogy miben vagyunk benne: megérteni, hogy a megszokott formákban történő látás milyen fáslikkal torzította el ha nem is koponyánkat, de elménket.

Kádár Tibor útjának tehát ez az egyik célja, példánknál maradva: felismerni, hogy egy úrhajóban vagyunk – vagy akármiben –, megérteni, hogy miként működik a látás. A másik cél csak ezután következhet: kívül kerülni a hajótesten, rálátást nyerni az egészre.

A látás elfelejtése s újratanulása a legnagyobb feladat, amelyre festő egyáltalán vállalkozhat. Kádár Tibor ezt tette: festményein a tudatos felejtés mint a hagyományos értelmezési szerkezetekből való önkéntes kiköltözés perfektuálódik, mint a látás és a látvány felboncolása, összetevőire való lebontása és újrafelépítése, azzal az izgalommal, amely a gyermekkorból ismerős: mi van benne, mi van mögötte és mitől működik.

Végezetül persze fölvetődhet a kérdés: sikerrel járhat-e újragondolni a látás grammatikáját? Mindannyian tudjuk, hogy nem.

Kádár Tibor is tudja. Ám most mindannyian meggyőződhetünk róla: Kádár Tibor igen messzire jutott a látás felépítésének, a benne elrejtett csapdáknak és taszító állandóknak a megértésében. De hogyan is lehetne ez másként egy olyan művész esetében, akinek kertjében az egyik legnagyobb háziállat nem más, mint egy hegycsúcs.

SZŐCS GÉZA

Tornateremépítési kormányprogram

A kormány 3373/1991. sz. határozatával útjára indított egy nagy jelentőségű hároméves tornateremépítési programot. A program jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni, hiszen elég itt a több ezer tornaterem nélküli iskolára gondolni és bepillantani a katonai sorozások, valamint a rendőrnek jelentkezettek alkalmassági vizsgálatát rögzítő adatokba (helyenként mintegy 50% alkalmatlanság), hogy kirajzolódjon előttünk népünk *tragikus egészségi állapota*.

A népegészségügy, az egészséges életmód megalapozása köztudottan a gyermekkor egyik igen jelentős feladata (óvoda-iskola-szülői ház). Megfelelő térkeretek nélkül viszont ez a jogos és valóságos társadalmi igény nem tud „szárbaszökkenni”, vagyis sem a közintézmények, sem a lakóépületek – lakások – nem tudják ezt az igényt kielégíteni. Ennyi indoklás is bizonyítja, hogy a parlament és a kormány, felismerve ezt az egész ország jelene és jövője szempontjából rendkívül fontos társadalmi igényt, helyesen döntött, amikor sok fontos feladat között is az *elsőik közé emelte a tornateremépítés ügyét*.

Ha ehhez hozzávesszük, hogy ezek a tornatermek a településnek vagy településrészeknek nemcsak az iskolai és felnőtt sport igényeit elégítik ki, hanem otthont adnak a helyi társadalom művelődési, közösségi igényei kielégítéséhez is, akkor lehet igazán értékelni azt a mintegy 30 milliárdos programot, amelynek első évében – 1991-ben – 65 épület valósult meg.

Az illetékes főhatóságok kérésére és egyetértésével kilenc szakértő megvizsgálta a program első évében megépült épületeket. A szakértő csoport tagjai: *Jeney Lajos, Judik Zoltán, Juhász Tibor, Kangyal Ferenc, Kangyal Tibor, Kászonyi András, Kiss István, Nácsa Károly és Raffa György* voltak. A munkát a TTI-EUROVIA KFT-ben Jeney Lajos vezette.

A vizsgálatot egy 174 adatot tartalmazó kérdőív kitöltésével indítottuk. A kérdőívet a Polgármesteri Hivatal megbízottja és a helyszíni szemlét végző szakértő együtt töltötte ki. A kérdőív az alábbi főbb fejezeteket tartalmazta:

- A. Általános adatok
- B. Helyiségadatok
- C. Épületszerkezetek

A D. A létesítmény jellemzése

Az adatlap fő fejezetein belül az alábbi fontosabb kérdéscsoportokra kerestük a választ:

– Az „Általános adatok” fejezeten belül a létesítmény és a megvalósítók (tervező, kivitelező, lebonyolító) legfontosabb azonosító adatait vettük fel. Itt tisztáztuk a szükséges termékek (rendezési terv, építési engedélyezési terv, kiviteli tervdokumentáció stb.), a költségeket, a költségek és a céltámogatás viszonyát és a megvalósítási határidőket.

A „Helyiségadatok” fejezetben csak a meghatározó adatokat szándékoztunk felvenni. Itt elemeztük a több célú használat lehetőségét, illetve általában a használat terhelési adatait. Megkíséreltünk bizonyos üzemeltetési költségelemzést is készíteni, de erre a legritkábban rendelkeznek adatokkal az üzemeltetők. Az „Épületszerkezet” fejezet esetén a cím magáért beszél. „A létesítmény jellemzése” című fejezetben igyekeztünk telepítési, városrendezési, funkcionális jellemzést kapni, s ezen felül tisztázni a térméradatokat, valamint a legfontosabb műszaki-gazdasági mutatókat. Mint az előzőekből egyértelműen kiderül, az adatlap mind a 174 adata tényszerűen rögzíti a jellemzőket, és így az építészeti összérték, a környezetbe való illesztés kimaradt az értékelésből. Ez hiba, de mivel ezeket az értékeket vitathatatlan adatokkal, tényekkel nem tudtuk volna alátámasztani, így ettől az értékeléstől tartózkodtunk. (Ha belementünk volna ilyen értékelésbe, akkor a végeredmény még elszomorítóbb volna.)

A felvett adatok alapján készült az az 55 oldalas elemzés, amelynek itt csak a leglényegesebb megállapításait adjuk közre.

A vizsgálat összesített eredménye szerint a megvizsgált létesítmények

12%-a „A” minősítést,

62%-a „B” minősítést,

26%-a „C” minősítést kapott.

„A” minősítést kapott a példamutató építészeti megoldás, javítható kisebb hibákkal.

„B” minősítést kapott az elfogadható építészeti megoldás, javítható hibákkal.

„C” minősítést kapott az elhibázott építészeti megoldás súlyos, javíthatatlan hibákkal (megismételni nem szabad!).

A vizsgálat során kiderültek azok a legfontosabb *döntések* és tevékenységek, amelyek a jó megoldást elősegítik, de hiányuk a megvalósítás ellehetetlenülését okozhatja, selejtépületet eredményeznek. Ezek az alábbiak:

– *A tervező(k) kiválasztása:*

Tornatermet, vezető tervezői jogosultsággal bíró okleveles építészmérnök tervezhet, a jelenleg érvényes jogszabályok szerint. Az építésznek legyen szakmai gyakorlata sportlétesítmény tervezésében, legyenek referenciaépületei, amelyek építészeti színvonalát megmutatják, és tudja irányítani a szakági tervezőket.

– *Az épület telepítése:*

Az új tornaterem helyét gondosan kell megválasztani, hogy ne legyen egy esetleges későbbi fejlesztés gátja és építészeti harmonikusan illeszkedjék környezetébe. Célszerű az épület elhelyezésére a távlati fejlesztés irányát is jelző rendezési tervet készíttetni.

– *A tervezési program:*

Gondosan mérlegelni kell az épület funkcióját, a terem méretét éppúgy, mint a kiszolgáló termek számát és méretét, összhangban a választott teremmérettel és el kell dönteni, hogy kell-e nézőközönségre is számítani a létesítményben, aminek következménye a megnövelt előcsarnok, ruhatár, WC, büfé, lelátó és gépi szellőzés.

– *A sporttechnológiai terv:*

Célszerű a tornaterem használhatóságát sporttechnológiai tervekkel igazolni iskolai testnevelésre, diáksportra, egyéb rekreációs tevékenységre és versenyre. A sporttechnológiai terv alapján kell megfelelő időben elhelyezni a padlóban, mennyezetben, oldalfalon szükséges sportszerrögzítő kapcsolóelemeket.

– *Balesetmegelőzés:*

Bár a testnevelés és sport jogi szempontból önként vállalt veszélyes tevékenység, a létesítmény szerkezeti elemeit úgy kell kiképezni, hogy a balesetek megelőzhetőek legyenek. A térhatároló falakból semmiféle tagozat nem állhat ki, az ajtókat a fallal egy síkba

kell elhelyezni, rejtett kilinccsel, pánttal, a fűtőtesteket, falpilléreket burkolni kell stb. A padló ne rongálja a lábizületeket és eséskor ne okozzon sérülést.

– *Egészségügy:*

Különös gondot kell fordítani az egészségügyi előírások betartására. Ha lehet, külön utcai cipős és tornacipős forgalma legyen az öltözőknek. Legyen elegendő számú WC, zuhany, mosdó és külön orvosi szoba, amely elsősegélynyújtásra is be legyen rendezve.

– *Biztonság:*

Ha az épületben nézőközönség is van, a tömegforgalmi és tűzrendészeti problémákat a tűzoltósággal egyetértésben kell megoldani. A sportesemények mellett a teremben megtartható egyedi rendezvények (évnnyitó, évváró, koncert, színi előadás stb.) alkalmával szükséges várható tűzoltósági előírásokat jó előre tisztázni kell.

– *A kivitelező kiválasztása:*

A kivitelezőt célszerű az elkészült jó tervek alapján meghirdetett versenytárgyalás során kiválasztani. A mai gyakorlat – ami egyszerre tervezői és kivitelezői versenyt ír elő – nagyon kártékony, mert a vizsgálat adatai alapján sok selejtépületet eredményez. A kivitelezőnek legyen megtekinthető referenciaépülete.

– *Költségek:*

A vizsgálat azt bizonyította, hogy a rendkívül „olcsó” megoldások a legdrágábbak, mert ezek általában selejtépületet eredményeztek. A szakszerűen tervezett és kivitelezett épületek költsége 30-40000,-Ft/m² költséghatárokon belül mozgott.

– *Beruházás eredménye:*

Az első évben megvalósított épületállomány az ország szellemi és fizikai adottságaihoz mérten alacsony színvonalú. A megfelelő eredmény elérése érdekében a megvalósítás során szigorúan ragaszkodni kell a szakmai előírások betartásához, a szakmai színvonal biztosításához, mert ellenkező esetben a nagy helyi és központi erőfeszítések árán megvalósított program nem éri el a kitűzött célt, mivel a selejtépületek semmilyen társadalmi igényt nem elégítenek ki.

Az elemzés végeredménye tehát valóban lesújtó: *a megépült épületek 26%-a selejt.* Ez a végeredmény azért tragikus, mert hazánkban annyi jó építész és annyi jó kivitelező van, hogy hazánk lélekszámánál és területénél nagyságrendileg nagyobb léptékű országot is el tudnánk „árasztani” kitűnő tornatermekkel.

A program első évének eredménye tehát azt bizonyítja, – és ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni –, hogy a *program megvalósítása nem az ország szellemi és anyagi színvonalának megfelelően halad.*

Ebben az esetben azt sem lehet az egészen tragikus végeredmény mentségéül felhozni, hogy nincs pénz, hiszen igen jelentős helyi és központi erőforrások léptek működésbe.

A kérdés tehát az: ha van megfelelő színvonalú tervezői, kivitelezői kapacitás, adott az anyagi erő az egész megvalósítási programhoz, akkor mi okozta, hogy az oly nehezen előteremtett közpénzeket ilyen mértékben *tékozták el* az adott helyi vezetők? Tisztelet a 74% többségnek!

A világos kérdésre világos választ kell adni. A válasz teljesen egyértelműen az, hogy az adott településeken a döntést hozók olyan „szakemberekre” bízta a tervezést, az építési engedély kiadását, a kivitelezést, a kivitel műszaki ellenőri teendőit, akik nem voltak valódi szakemberek és vagy jószándékú tudatlanságból, vagy esetleg más megfontolásból selejtet hoztak létre.

Ezekben az esetekben tehát a döntéshozóktól a megvalósítás teljes folyamatában résztvevőkig nem hozzáértő emberek voltak. Hogyan történhet ez meg egy jogállamban, ahol az építési engedélyezési folyamat törvényben szabályozott módon zajlik? Úgy látszik, a törvényi szabályozásnál kellene újragondolni bizonyos alapkérdéseket. Mert mit is mond a *törvény?* Az építési engedélyt a *jegyző(!) adja*, de a döntéshozatali folyamatban *részt kell venni egy szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkező szakembernek* (ez esetben főiskolát vagy egyetemet végzett szakemberről lehet szó), hogy a jegyzői döntés szakmailag megalapozott legyen. Ha nincs a településen ilyen szakember – mondja tovább a törvény –, akkor a település öt év türelmi időt kap, hogy ilyen szakembert alkalmazzon, vagy a meglévő középfokú végzettségű szakembert rávegye, hogy elvégezze

a szakirányú főiskolát vagy egyetemet. Eddig a törvény tárgyunkra vonatkozó része. Most nézzük ezzel a törvénnyel felvázolt rendszerrel szemben mit mutat *a magyar valóság*.

A hazai települések (mintegy 3000 településről van szó) nagy részénél egy középfokú végzettségű emberre (technikusra) van bízva néha négy-öt település. Ez az ember bármilyen jó szándékú, bármilyen jól képzett, képtelen ellátni szakszerűen, színvonalasan a munkáját. Közülük kerülnek ki azok, akik a laikus polgármester vagy jegyző unszolására hozzájárulnak használhatatlan tervek megépítéséhez és selejt épületek átvételéhez. A helyzet külön tragikuma, hogy a fent hivatkozott törvény öt év türelmi időt biztosít ennek a helyzetnek a megváltoztatására. Öt év alatt jövätehetetlen – téglába és vasbetonba merevített – hibák sorozatát lehet elkövetni, s azt az ország kiváló szakember-gárdája tehetetlenül kénytelen szemlélni.

Vagy talán mégsem?

Minden nehéz helyzetből van legalább egy-két – különböző áldozatokat követelő – *kirút*.

Jelen esetben gyors, hatékony – szinte azonnali – segítségre lenne szükség. Egy ilyen megoldás lehetne például, hogy a szakminisztériumok a szakmai társadalmi szervezetekkel, kamarákkal karöltve kiválasztanának 400-500 olyan szakembert, okleveles építészmérnököket, akikre mindenki nyugodt szívvel rábízhat négy-öt települést. Ebből a néhány száz névből az önkormányzatok, ahol középfokú végzettségű szakember látja el az építési hatósági feladatokat, választanak maguknak főépítészt, aki havonta vagy kéthavonta egyszer áttekinti és megoldja a feladatokat a jelenleg alkalmazásban álló szakemberrel együtt. Fizetést nem kellene kapnia, csak azt a mérnöknapot, amelyet a településen tölt, és természetesen az utazási költségeit. Ennél olcsóbban jó szakembert sehol a világon nem lehet kapni.

A megoldás rendkívül egyszerűnek látszik, de valójában törvénymódosítás nélkül lehetetlen megvalósítani, ugyanis a megoldás kulcsa az, hogy az *önkormányzatok kötelesek legyenek főépítészt választani*.

Tudom, a 26% selejt tornatermet produkáló polgármester és önkormányzat számára az utóbbi mondat „szentségtörésnek” tűnik, pedig nincs más megoldás, ha gyorsan akarunk cselekedni és megakadályozni azt, hogy a közpénzekből épülő közintézményeink a selejt épületek számát gyarapítsák.

Jó közintézmények nélkül pedig *településeink népesség-megtartó ereje rohamosan csökken* és ez az ország társadalmi, gazdasági helyzetére *tragikus következményekkel jár*.

JENEY LAJOS